

Professionele standaard kindgesprekken

Preambule

Het recht van het kind om gehoord te worden in (onder meer) civielrechtelijke procedures is verdragsrechtelijk en wettelijk verankerd.

'In zaken betreffende minderjarigen, uitgezonderd die welke het levensonderhoud van een minderjarige betreffen die de leeftijd van 16 jaar nog niet heeft bereikt, beslist de rechter niet dan na de minderjarige van twaalf jaren of ouder in de gelegenheid te hebben gesteld hem zijn mening kenbaar te maken (...)' (art. 809 Rv).

'(1) De Staten die partij zijn (red: bij het Verdrag inzake de rechten van het kind), verzekeren het kind dat in staat is zijn of haar eigen mening te vormen, het recht die mening vrijelijk te uiten in alle aangelegenheden die het kind betreffen, waarbij aan de mening van het kind passend belang wordt gehecht in overeenstemming met zijn of haar leeftijd en rijpheid.

(2) Hiertoe wordt het kind met name in de gelegenheid gesteld te worden gehoord in iedere gerechtelijke en bestuurlijke procedure die het kind betreft, hetzij rechtstreeks, hetzij door tussenkomst van een vertegenwoordiger of een daarvoor geschikte instelling, op een wijze die verenigbaar is met de procedureregels van het nationale recht.' (art. 12 Verdrag inzake de rechten van het kind, IVRK).

Doel van het kindgesprek is om uitvoering te geven aan het recht tot participatie en het recht om gehoord te worden. De nadruk ligt op het bieden van ruimte aan het kind, zodat het zijn 'stem' kan laten horen. Informatievergaring is niet het primaire doel, maar vloeit onvermijdelijk voort uit het gesprek. Het loopt in elkaar over.

Met deze standaard wordt beoogd een door alle gerechtshoven op hoofdlijnen gedeelde werkwijze vast te stellen voor kindgesprekken in familiezaken. Het doel is dus tweeledig: vaststellen op welke wijze een kwalitatief goed en effectief kindgesprek kan plaatsvinden en aan welke voorwaarden daarvoor moet worden voldaan, maar ook: uniformering van die werkwijze voor de gerechtshoven.

De standaard is tot stand gekomen door de teams familie- en jeugdrecht van de hoven gezamenlijk. Daarbij is nadrukkelijk gebruik gemaakt van de ervaringen van minderjarigen, inzichten en ervaringen van gedragswetenschappelijke deskundigen, ketenpartners en andere belanghebbenden. Deze standaard betreft een standaard van de hoven. Het is aan de rechtbanken om te bezien of en in hoeverre zij die verwerken in een eigen standaard.

Tot slot. Deze standaard is geen statisch document. Wetswijzigingen, verbeterde en aanvullende inzichten uit praktijk en wetenschap, maar ook voortdurende afstemming met professionele (keten)partners zullen (steeds) kunnen leiden tot aanpassing van de standaard.

1 Algemeen

- Wanneer wordt een minderjarige in de gelegenheid gesteld om zijn/haar mening kenbaar te maken ?

In alle procedures waarin op het moment van indiening van het verzoekschrift de rechtspositie van de minderjarige (mede) in het geding is, en in zaken waarbij sprake is van een informele rechtsingang van de minderjarige.

Artikel 12 IVRK en artikel 24 Handvest Grondrechten EU lijken geen uitzondering te maken voor familierechtelijke kort gedingen.

- Vanaf welke leeftijd ?

Als norm geldt de in art. 809 Rv vermelde leeftijd (vanaf 12 jaar, en in kinderalimentatiezaken vanaf 16 jaar), dat enige houvast biedt voor de invulling van het rijpheids criterium van art. 12 IVRK. Met inachtneming van het rijpheids criterium kunnen echter ook jongere kinderen worden gehoord, in het bijzonder wanneer daartoe een uitdrukkelijk en gemotiveerd verzoek van een belanghebbende of de minderjarige zelf wordt gedaan en in internationale zaken, zoals kinderonvoeringszaken. Het rijpheids criterium kan vanaf een zekere leeftijd immers slechts worden getoetst doordat het kind wordt gehoord.

2 Voorfase/schriftelijke fase

- Oproeping/uitnodiging
De oproeping/uitnodiging van de minderjarige vindt op leeftijdsadequate wijze plaats via een speciale brief. Hiervoor worden de door de hoven gezamenlijk vastgestelde standaardbrieven gebruikt. Deze worden beoordeeld op kindvriendelijkheid en zonodig aangepast.
- Reactie per brief/antwoordformulier
Van de schriftelijke reactie van de minderjarige wordt door de griffier en alle raadsheren kennisgenomen. Van de brief wordt geen kopie verstrekt aan partijen, (overige) belanghebbenden of de Raad voor de kindbescherming.
- Andere communicatiemiddelen?
In beginsel wordt het kenbaar maken van de mening via Videoconference, Internet, Skype, Social Media, Filmpjes e.d. (nog) niet toegestaan in verband met de gebrekkige controle op privacy en beïnvloeding/sturing.
Met het oog op de komende vereenvoudiging van het procesrecht en digitalisering van de procedure (KEI) zal de toelaatbaarheid van deze alternatieve communicatiemiddelen nader worden onderzocht.

3 Gespreksfase

- **Tijdstip**
De minderjarige wordt afzonderlijk gehoord. Met het oog op de 'versheid', de terugkoppeling van de inhoud van het gesprek aan de leden van de zittingscombinatie en de korte en zakelijke weergave van het besprokene ter zitting, vindt het gesprek in beginsel plaats vóór de mondelinge behandeling; dat kan enkele dagen of een dag van tevoren zijn, of meteen voorafgaand aan de mondelinge behandeling.
Mocht de minderjarige zich uitspreken voor een andere dag dan in de uitnodiging wordt voorgesteld (bijvoorbeeld omdat hij/zij aangeeft één van zijn ouders niet te willen tegenkomen) dan wordt daarmee zoveel mogelijk rekening gehouden.
- **Opvang minderjarige voorafgaand aan het horen**
Een omgeving met veel onrust (voorbijgangers, bodes, uitroepen van zaken etc.) levert spanning op voor een minderjarige, evenals een confrontatie op de gang met een ouder met wie hij/zij geen contact wenst.
Zo mogelijk worden de minderjarige en zijn/haar begeleider daarom opgevangen in een aparte (spreek)kamer.
- **Wie voert het gesprek?**
De raadsheer die de zitting leidt, in elk geval één van de leden van de zittingscombinatie, voert het gesprek, in aanwezigheid van de griffier. Meervoudig horen wordt in beginsel afgeraden, de impact van de aanwezigheid van vier volwassenen op een doorgaans kwetsbare minderjarige wordt daarvoor te groot geacht.
- **Aanwezigheid derden**
In beginsel zijn geen anderen bij het gesprek aanwezig dan de hiervoor genoemde personen.
Uitzonderingen kunnen zijn:
 - de bijzondere curator,
 - een begeleider of vertrouwenspersoon (daaronder begrepen een advocaat), niet zijnde één van de ouders (indien de minderjarige uitdrukkelijk te kennen geeft die aanwezigheid te wensen),

Minderjarigen uit één gezin worden in beginsel afzonderlijk gehoord. Gezamenlijk horen is (daarnaast) mogelijk indien de minderjarigen daartoe gezamenlijk en uitdrukkelijk de wens te kennen geven. De beslissing daarover is aan de raadsheer die het gesprek leidt.
- **Duur van het gesprek**
Er dient rekening te worden gehouden met ongeveer 20 minuten per gesprek.
- **Locatie/voorzieningen**
Het kindgesprek wordt gehouden in een daarvoor geschikte (werk- of spreek) kamer of een zittingszaal indien een kindvriendelijke ruimte om gebouw-technische of

logistieke redenen niet beschikbaar is. Indien het gesprek in een zittingszaal plaatsvindt wordt bijzondere aandacht geschonken aan de grootte van de zittingszaal (bij voorkeur kleinere zittingszaal) en de opstelling voor het gesprek (zie hierna). Voor gesprekken met zeer jonge kinderen (jonger dan 8 à 9 jaar) verdient het aanbeveling tekenmateriaal beschikbaar te hebben met het oog op een tekening als uitingsmogelijkheid.

- **Opstelling gesprek**
De nabijheid die de minderjarige tot een gesprekspartner ervaart, is van belang voor het gevoel zich gehoord en begrepen te voelen. Dus niet horen vanaf het podium. Het gesprek vindt daarom plaats aan een tafel, waarbij de minderjarige niet recht tegenover de raadsheer zit maar schuin daarnaast (hoek van 90 graden), zodat ook eens weggekeken kan worden. De griffier zit evenmin recht tegenover de minderjarige.
- **Toga**
Het gesprek wordt niet in toga gevoerd.
- **Inhoud van het gesprek**
Introductie
Welkom heten en voorstellen.
Uitleggen wat ieders rol tijdens het gesprek is.
Inleidende vragen om minderjarige op zijn/haar gemak te stellen.
Korte introductie waarin worden aangegeven de aanleiding en het doel van het gesprek. Uitleggen dat de minderjarige niet verantwoordelijk is voor de te nemen beslissing.

Gesprek

Vertrouwelijkheid

Er is spanning tussen het beginsel van hoor en wederhoor (dat ertoe leidt dat in het kindgesprek verkregen informatie met belanghebbenden gedeeld moet worden) en het belang voor de minderjarige om haar stem in vertrouwen te kunnen laten horen. Er is aandacht voor het risico dat de minderjarige zich tijdens het kindgesprek niet meer vrij voelt om bepaalde relevante informatie te delen én het risico dat de minderjarige door het weergeven van de informatie aan ouders (nog meer) klem komt te zitten. Het gesprek wordt daarom met de minderjarige samengevat en zonodig in overleg opnieuw geformuleerd waarbij gezocht wordt naar de wijze waarop de minderjarige de informatie aan belanghebbenden kenbaar wil maken. Door samenvatten en herformuleren worden de geschetste risico's zoveel mogelijk vermeden en er wordt tegemoetgekomen aan de verplichting belanghebbenden te informeren over de afgelegde verklaring. De verklaring van de minderjarige hoeft ter zitting niet in detail te worden weergegeven. Als er na het herformuleren nog zaken resten die de minderjarige wel heeft meegedeeld, maar niet besproken wil hebben, worden deze niet in de besluitvorming betrokken of kan dit aanleiding zijn om een bijzondere curator te benoemen. Op de zitting kan dan aan partijen worden meegedeeld dat het hof heeft gemerkt dat het voor de minderjarige moeilijk is om zich uit te laten, dat het kindgesprek te kort is om een vertrouwensband op te

bouwen en dat het hof daarom aanleiding ziet om een bijzondere curator te benoemen.

De vertrouwelijkheid versus informatieverplichting zal voorts onderwerp zijn van de gesprekstrainingen voor raadsheren.

Het delen van informatie uit de procedure met de minderjarige
Het kindgesprek is niet bedoeld voor het geven van (dossier)informatie aan de minderjarige. Dat de minderjarige bepaalde relevante informatie niet blijkt te kennen, kan ter zitting met ouder(s) en/of de andere belanghebbenden worden besproken.

Aanpak

Ten aanzien van de aanpak bij het inhoudelijk deel van het gesprek gelden de volgende vuistregels:

- Laat de minderjarige zelf het onderwerp/probleem benoemen en vraag daarop door, vooral naar gevoelens hieromtrent en betekenis voor de minderjarige;
- Vermijd 'waarom' vragen en gebruik vooral 'wie/wat/hoe maakt dat voor jou...?';
- Hoe zou het beter kunnen, zelf oplossingen bedacht? 'Wat is er nodig om...?' 'Stel dat ...hoe/wat zou betekenis voor jou zijn?';
- Maak van het gesprek geen 'invuloefening'. Geef de minderjarige de ruimte en stel niet teveel gesloten vragen, maar juist open vragen. Luister geïnteresseerd, niet bang zijn voor stiltes, maak écht contact;
- Probeer te begrijpen wat (echt) wordt bedoeld;

Zie voor gespreksvaardigheden verder hierna onder 6 (kennis en vaardigheden).

Afronding

Samenvatten van wat is gezegd en formuleren wat bedoeld is, begrepen is. Vragen of minderjarige nog iets vergeten is te vertellen en of hij/zij nog vragen heeft. Verder verloop van de procedure uitleggen. Aangeven dat het goed is dat zijn/haar mening is gehoord maar dat het hof – na op de zitting ook met de ouders of andere belanghebbenden te hebben gesproken – zal beslissen. Aangeven wanneer dat zal zijn en van wie hij/zij de beslissing zal vernemen.

Als afsluiting van het gesprek een overgang maken naar het 'hier en nu'.

- **Verslaglegging**

De griffier maakt aantekeningen van het gesprek. Die aantekeningen kunnen in voorkomende gevallen ook een indruk van het gesprek bevatten (bijvoorbeeld de emoties van het kind). Deze aantekeningen worden in het dossier gevoegd in een apart mapje, tezamen met de zittingaantekeningen. Er wordt geen afschrift verstrekt aan ouders, andere belanghebbenden of de Raad voor de kindbescherming, noch aan andere derden. Indien inzage in het dossier wordt gevraagd moet het mapje met zittingaantekeningen en verslag kindgesprek worden geschoond.

4 Zittingsfase

Tijdens de mondelinge behandeling houdt de voorzitter de ouder(s) en andere belanghebbenden kort en zakelijk voor wat de minderjarige mondeling of schriftelijk heeft verklaard. Dit gebeurt in een zodanig stadium van de mondelinge behandeling dat daarop door de ouder(s) en andere belanghebbenden nog kan worden gereageerd. In het proces-verbaal van de zitting wordt uitsluitend vermeld, dat van het kindgesprek een zakelijke weergave ter zitting is gedaan.

Als er van de minderjarige geen reactie is ontvangen, wordt gecontroleerd of de uitnodiging naar het juiste adres is verstuurd en wordt ter zitting navraag gedaan bij de verzorgende (pleeg)ouder(s) en/of (gezins)voogd of bekend is of de uitnodiging door de minderjarige is ontvangen. Bij twijfel of de minderjarige (tijdig) kennis heeft genomen van de uitnodiging, volgt er een nieuwe uitnodiging.

Het komt vaak voor dat minderjarigen met prangende problemen of vragen naar het kindgesprek komen. Het verdient aanbeveling dat deze op de zitting worden teruggekoppeld aan de ouders/gezinsvoogd.

In het geval een gesprek plaatsvindt na de zitting, wordt ter zitting besproken of, en op welke wijze, een terugkoppeling aan partijen plaatsvindt.

5 Informeren minderjarige over de beslissing

Ter zitting wordt met de ouder(s) en de andere belanghebbenden besproken: wie de minderjarige op de hoogte stelt van de uitkomst van de procedure.

6 Kennis en vaardigheden

Raadsheren die kindgesprekken voeren volgen een (SSR-)cursus/training gericht op gesprekstechnieken- en vaardigheden in de communicatie met minderjarigen.

Vastgesteld in de lovf-h vergadering van 24 maart 2015, bijgesteld op 9 december 2016.